

Lasniki in izdajatelj: Okrajni odbor SZDL Črnomelj, Kočevje in Novo mesto. Izdaja vsak petek. — Urejuje uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tone Gosnik. — Tiska Tiskarna Slovenskega poročevalca v Ljubljani, predstavniki Franc Plevel. — Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 25. — Pošni predal 33. — Telefon uredništva in uprave 127. — Tekoči račun pri Mestni hišnici v Novem mestu 516-H-T-24. — Letna naročnina znaša 480 din polletna 240 din četrtletna 120 din in je plačljiva vnaprej. — Za izvozništvo 900 din ož. 3 ameriške dolarje.

Dolenjski list

Tednik okrajev Črnomelj, Kočevje in Novo mesto

PRED PRAZNIKOM belokranjskega „LITOSTROJA“

Mračni, neprijazni, zatočili in dvakrat premajhni prostori, v katerih je delalo enkrat več ljudi kakor bi jih smelo — to je prejšnja delavnica Belokranjske železolarne v Črnomlju. 64 metrov dolga, 15 metrov široka in kakor trinaestoparna hiša visoka dvorana, vsa v steklenih stenah

nost začela pomagati nerazvitim področjem, so v Beli krajini dejali: »Razširimo to, kar že imamo — povečajmo tudi železolarno: ljudi imamo, surovine lahko dobimo, železne litine pa potrebujemo v državi iz leta v leto več!«

Predložili so proračune, na-

»Se več bi prodali, pa ne zmoremo ustreči vsem naročilom!« pravi direktor livarne. Posebno za sanitarno litino je veliko povpraševanja: podstavkov za umivalnike ni nikoli dovolj. Vsako novo stanovanje potrebuje izdelke železolarne. Oprema za kanalizacijo, kanalske mreže, pokrovi za jame, omrežje za cestne prekope, okrogle cestne kape, odtočne rešetke s sifoni, cestni peskolovci, vse to proizvaja Belokranjska železolarna.

»Kotel za kuhanje krme bi radi!« pravi kmet v zadrugi trgovini. Od kod se ga dobili? Iz Črnomlja! Gnojnični razpršilniki, pluzna peresa, vretena za grozdne stiskalnice z maticami in podložki, čevljarški trinožci, zavorne kladice, stojala za vrtno klopjo, kovaške ješe in podobni predmeti — vse to izdeluje za kmetijstvo in za široko potrošnjo livarna v Črnomlju. Poleg teh izdelkov pa vliva tudi strojne odlitke po željah naročnikov.

Prihodnje leto bo proizvodnja v livarni sedemkrat večja kakor je bila leta 1954. S približno 180 milijoni dinarjev investicij bo gotovo vse tisto, čemur pravijo zdaj v livarni »prva faza«. Nekaj denarja še manjka za tehnično opremo. V jeseni bodo dobili električno dvigalo. Prihodnje leto pa bi morali železolarno končno opremiti z vso predvideno mehanizacijo. Potem bo lahko dajala visoko proizvodnjo, ki je predvidena: 2800 ton litine na leto. Od približno še 60 milijonov din investicij je od-

PODLAGA DOLENJSKE KOVINSKE INDUSTRIJE

Soseda železolarne je sedanja tovarna učil. Le-ta se je že odrekla delu dosedanjega lesnega obrata na račun kovinskega. Potrebe in računi kažejo, da je pametneje, če gredo skupno z železolarno na kovinski obrat, ki bi izdeloval različne kmetijske stroje. V kratkem času bi obe podjetji lahko postali podlaga dolenjske kovinske industrije, saj bi to, kar bo odšla železo-

Tako so se mučili v stari delavnici pri kaluparjenju

livarna, lahko opremila tovarna strojev z lesom in ostalimi potrebščinami. Zato imajo sedanji tovarni že več skupnih načrtov: za oba objekta — v tovarni učil grade zdaj veliko industrijsko dvorano — bo skupen energetski vir: transformatorska postaja, skupne ogrevalne naprave in kompresorska postaja.

Se ta mesec nameravajo železolarno svesno izročiti svojemu imenu. Delovne zmagoslavje zdaj, ko v tovarni že dve delovni izmenilivata železo. In če govorijo delavci s ponosom o »belokranjskem Litostroju«, so lahko na novo delovno zmagoslavje zares ponosni. Znanost povečana proizvodnja v črnomaljski livarni bo izdatno dvignila narodni dohodek Dolenjske, izdelki Belokranjske železolarne pa bodo govorili o naporih in prizadevanjih naše pokrajine, da se izkoplje iz dosedanje nerazvitosti. Tg.

Izvoljeni so svetli in komisijske občinske odbora v Kočevju

23. avgusta je bila druga seja novega odbora občine Kočevje. Navzoči so bili vsi odborniki, dosedanje občine in na novo priključeni občini.

Predsednik sveta za splošno upravo je Janko Pezdirc, za gospodarstvo ing. Dušan Haler, za komunalne in stanovanjske zadeve Franc Pabuh, za šolstvo prof. Janko Kovačič, za kulturo in prosveto Marjan Savinšek, za zdravstvo Ignac Kamšek, za socialno skrbstvo Anton Soure in za delovna razmerja Julij Planinc. Za direktorja hotela Pugled so imenovali Antona Štimca.

Podjetja v Kočevju vplačala posojila za HC Vuhred

Po podatkih Narodne banke v Kočevju so podjetja v glavnem že vplačala zneske posojila, za katere so se obvezala na skupnem sestanku, ki ga je sklicalo Tajništvo za gospodarstvo pri OLO.

C. M.

Se nekaj dni in spet se bodo odprla vrata šol. Velik dogodek bo to, zlasti za najmlajše, ki bodo prvič stopili čez šolski prag, hkrati pa takorekoč tudi na svojo življenjsko pot, ki jih bo od prvega poznavanja pisane in tiskane besede popeljala v izobražbo, v svet znanja in omike. Njim, tem našim najmlajšim, želimo lepe, vesele in rodovitne ure za šolsko klopjo. Naj pridno zajemajo prvo učenost, v veselje staršem in vzgojiteljem, sebi pa v korist in ponos, da bodo nekoč kot zreli ljudje delavni, izobraženi in napredni člani nove družbe in svoje socialistične domovine

Zadnja seja OLO Novo mesto

Enaindvajseta redna seja obeh zborov OLO Novo mesto 27. avgusta je bila hkrati tudi zadnja seja dosedanjega odbora.

Na tej seji je predsednik OLO Viktor Zupančič poročal o desetletnem gospodarskem razvoju dosedanjega novomeškega okraja. Podatke iz tega zanimivega poročila, podprtega s številnimi, bomo objavili v prihodnji številki našega lista.

V drugi točki dnevnega reda je OLO potrdil zaključni račun okraja za leto 1954. Dohodki in izdatki so bili za okoli 27 milijonov večji, kot je bilo predvideno v proračunu. Finančno poslovanje okraja je bilo zaključeno s prebitkom 1.274.765 din, kar priča o vestnem finančnem poslovanju.

V prvem polletju milijon in pol turistov

V prvi polovici letošnjega leta je obiskalo naša turistična središča in letovišča nad 1.400.000 domačin in tujih turistov. Največ je bilo iz Zgornje Nemčije, največ inozemskih turistov pa je obiskalo letovišča Hrvaškega Primorja in Dubrovnik.

Tudi za to zadnjo sejo se je nabralo dokaj tekočih zadev. Delno je bil spremenjen družbeni načrt s tem, da se je Koldvorski restavraciji odobrilo zvišanje deleža za plačni sklad od 12 na 13 odstotkov, kmetijski zadruzi Smihel pri Novem mestu pa od 3,2 na 4 odstotke. Prav tako je bil zvišan odstotek v isti namen obrtno-prodajni drugi v Trebnjem. Sprejeta je bila nova sistematizacija delovnih mest pri Reševalni postaji. Za upravnika posestva Klevež je bil imenovan Martin Kranjc.

Nadalje je OLO potrdil likvidacijo občinskega podjetja Remont v Skočjanu, čevljarjskega podjetja v Skočjanu in Mšanične delavnice v Trebnjem. Namesto te delavnice bo Agroservis iz Novega mesta odprl v Trebnjem svojo podružnico, prav tako je namesto slabo poslojujočega čevljarjskega podjetja v Skočjanu Industrija čevljev iz Novega mesta odprla svojo podružnico, ki lepo uspeva. Zaga in mlina, ki sta začasno pod upravo državnega posestva Dob, se dodelita občinskemu ljudskemu odboru Mirna, Čevljarjskemu podjetju Bor v Dol. Toplica je odobren nakup hleva, ki ga bo podjetje preuredilo v delavnico in tako povečalo proizvodnjo. Odborniki so tudi poslušali izčrpano poročilo posebne komisije o stanju na državnem posestvu Zalog. OLO je prevzel jamstvo za povečan obratni kredit posestvu Dob in posestvu OZZ Trška gora. Na koncu so izvolili nekaj članov za šolske odbore pri učiteljski, Glasbeni šoli, gimnaziji, vajenski šoli v

Novem mestu in Sentjerneju in pri šoli učencev v trgovini. Ostale članke šolskih odborov bodo izvolile posamezne organizacije in združenja ter dijaki oziroma učenci teh šol.

S to sejo je dosednji OLO Novo mesto končal svoje delo. Doba, v kateri je delal, je bila najbolj razgibana doba po vojni. Čeprav posamezni odborniki morda ni opravič vseh, kar je bil kot ljudski odbornik dolžan, je vendar OLO kot celota vztrajno in uspešno reševal gospodarske naloge okraja ter dajal gospodarskemu razvoju pravo smer. To mu je bilo omogočeno ob vestnem delu okrajnega administrativnega aparata, brez katerega bi bilo dostikrat prizadevanje ljudskega odbora brezuspešno. Predsednik Viktor Zupančič je ob koncu seje izrekel priznanje uslužbencem okraja za njihovo pošteno delo v tem času. V imenu odbornikov se je dosedanjemu predsedniku zahvalil za vso požrtovnost in uspešno vodenje okraja Janko Kastelic in poudaril, da so prav pri predsedniku Viktorju Zupančiču tako odborniki kot uslužbenci vedno dobili potrebno pomoč in nasvete, ki so jim olajševali delo.

Naši strokovniki gredo v Turčijo

Pred dnevi je odpotovala v Turčijo skupina 50 jugoslovanskih inženjrov, tehnikov in visokokvalificiranih delavcev, ki bodo v raznih krajih Turčije montirali telefonske in telegrafске linije z izdelki naših tovarn.

Dobil je polno zavarovalnino »Dolenjskega lista«

Med številnimi, ki so ob težki nesreči prešli zavarovalnino Državnega zavarovalnega zavoda, ki jo ta izplača vsem rednim naročnikom Dolenjskega lista, je sedaj Stanislav Koščak iz Sentilja v Slovenskih goricah. Tovarši Koščak se je letos 23. maja ob občinskem prazniku težko ponesrečil z razstrelivom, zaradi česar je postal 100 odstotni invalid. Na podlagi pogodbe med Državnim zavarovalnim zavodom in upravo Dolenjskega lista, po kateri je vsak naročnik zavarovan za primer nezgodne smrti za 20.000 din, za primer trajne invalidnosti pa za 40.000 din, je Državni zavarovalni zavod 23. avgusta letos izplačal Koščaku 40.000 din zavarovalnine.

Prometna nesreča v Knežji Lipi

Pretekli teden se je pripetila pri vas Knežja Lipa težja prometna nesreča, pri kateri sta bila poškodovana šofer in njegov spremljevalec. Tovorni avtomobil je vozil šofer D. M., ki je v razglednem zavoju prehitro vozil ter ob srečanju s kmečkim vozom zgubil oblast nad vozilom in se prevrnil ob rob ceste. Na avtomobilu je škoda 200.000 dinarjev. C. M.

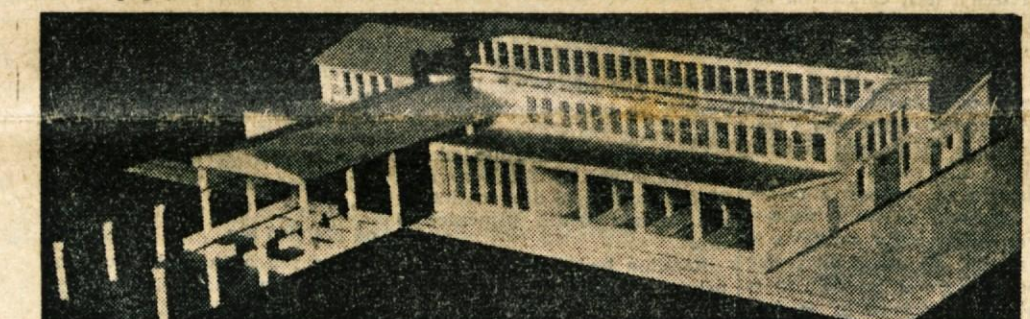
Požar pri Krasincu

21. avgusta ponoči okoli 21.30 je nenadoma prišel goriti stog slame pri posestniku Jožetu Sladiču na Krasincu v Beli krajini. Vajšani in gasilci so preprečili, da se požar ni razširil in tako preprečili večjo škodo. Kako je ogenj nastal ni znano, preiskava je v teku.

— pa je nova livarna, ponos dolenjskih podjetij, ki jo bodo v kratkem slavnostno izročili svojemu namenu kot prvi kompletni objekt, zgrajen iz republiške pomoči nerazvitim okrajem.

»Oblikovalna površina je bila z ozirom na odlitke za 100% preobremenjena, tako da se je delo vršilo ob neznosnih delovnih pogojih brez ustrezne

črte — pomoč je prišla. Ni bila vržena v stran, zalegla je izdatno: iz nekdane obrtniške delavnice in sorazmerno skromne železolarne se je podjetje preselilo v tovarno, ki je, mimogrede povedano, eno najlepših industrijskih podjetij na Dolenjskem. Medtem ko so prejšnja leta odšli na leto po 200 do 250 ton litine, bo proizvodnja že letos

Maketa ŽELEZOLARNE v Črnomlju

higiensko-tehnične zaščite zaposlenega osebja... Tako stoji v odločbi republiške rudarsko-metalurške inspekcije, ko je bilo delo v nekdani delavnici ustavljeno. Lani februarja je bila sklenjena pogodba o gradnji nove železolarne, v septembru 1954 so začeli kopati temelje in letos spomladi jo je novomeški PIONIR dogradil. Dne 20. maja so začeli v novi livarni poizkusno obratovati.

Kdo bi popisal veselje delavcev in namestencev, ki so dobesedno na novo zadihali v prostorni, svetli in razsežni dvorani!

»Tu je užitek delati!« pravijo livarni, topilci, čistilci, ključavničarji in vsi ostali, ki so se preselili v novo tovarno. Sprehod skozi livarsko delavnico, jedrarno, topilnico, čistilnico, remontno in montažno delavnico te o tem hitro prepriča: na vseh obzilih epazi zadovoljstvo, vsi hitijo pri delu, pridni so ko mravlj — le da je njihova mravljišče ena sama dvorana svetlobe in veselih ljudi. Stari obrat, v katerem so delali vsa predvorna in medvorna dela (v slednjih tudi za partizane razno posodo, žlice in podobno iz ostankov zrušenih letal), se po osvoboditvi ni in ni mogel razširiti, čeprav so bile potrebe po sivi litini čedalje večje. Zdaj bodo porabili veliko delovno delavnico za garazo, modelno mizarstvo delavnico in deloma tudi za skladišče.

OD OBRATNIŠKE DELAVNICE DO TOVARNE

»Dajte nam tovarne! Velike tovarne!« Tako smo včasih brali in slišali, ko smo govorili o dvigu naših krajev in gospodarski krepitvi. Ko je pred leti socialistična skup-

narasla na 700 ton trgovske in sanitarne litine, prihodnje leto pa bodo odšli že 1400 ton trgovske in 400 ton strojne litine.

»Za vse, kar oddajemo, imamo sklenjene pogodbe z veletrgovinami v Ljubljani, Kranju, Mariboru, Celju, Zagrebu in drugje,« pravi direktor železolarne tovarš Lakner. Trgovske litine — med to štejejo vse vrste železnih številniških plošč, rešetke, pečna vrata, dimniška in kurilna vrata, gasperčke in podstavke za kopalne peči — prodajo toliko, kolikor je morejo izdelati.

PRIDITE NA PROSLAVO XII. BRIGADE V MOKRONOG

3. in 4. septembra letos bo v Mokronogu velika proslava ob obletnici ustanovitve XII. brigade. Proslava XII. brigade v Mokronogu bo največje partizansko slavlje v našem okraju. Ob tej priložnosti se bodo zbrali v partizanskem Mokronogu vsi

V KOČEVJU BO RAZSTAVA HIGIENSKO-TEHNIČNE ZAŠČITE

Zavod za proučevanje dela in varnosti pri delu bo priredil v času od 10. do 18. septembra v Kočevju republiško razstavo higiensko-tehnične zaščite dela. Omenjena razstava bo zelo pomembna in poučnega značaja. Zaradi pomanjkljivosti in neznanja prihaja še na mnogih področjih dela do nezgod, bolezni in podobno. To razstavo naj bi obiskal vsak naš delovni človek, kjer bo videl marsikaj koristnega, kar mu bo koristilo pri njegovem vsakdanjem delu.

Letalske zveze z Italijo

V Beogradu so bili prejšnji teden končani razgovori o zračnem prometu med Jugoslavijo in Italijo. Predvidevajo, da bo sta kmalu uvedeni letalski progi in sicer trasična zračna proga Beograd—Rim in redna proga Beograd—Zagreb—Benetke—Milano.

visna proizvodnja tisočev ton sive litine, ki je za naše gospodarstvo potrebno potrebno.

Dolenjska potrebuje administrativno šolo

Pomanjkanje sposobnega administrativnega kadra — strojepiscev, stenografov, daktilostenografov, uslužbencev v ekonomskih, vložniških, pisarniških moči in nižjih referen-

tov, uslužbencev v raznih tajništvih itd. — čutimo že vsa povojna leta v vseh dolenjskih krajih. Ko je bila pred petimi leti ukinjena Ekonomska srednja šola v Novem mestu, so ostali dolenjski okraji brez prepotrebne strokovne šole, ki bi usposabljal in dajala kader za gospodarska podjetja, ustanove in administrativno-upravno službo. Iz ljubljanske dvorazredne administrativne šole, ki zaradi velikega navala mladine ni mogla sprejeti vseh, ki so si take izobrazbe želeli, smo dobili na Dolenjsko le malo administrativnih kadrov. Izguba domače strokovne šole je naše kraje prizadela tembolj, ker velik odstotek ženske mladine zaradi socialnih razmer nima priložnosti za štiriletni študij. Ekonomski srednji šoli v Ljubljani. Če upoštevamo, da je sprejem v ljubljansko administrativno šolo omejen, da pa so potrebe po sposobnih administrativnih uslužbencih čedalje večje, potem je ustanovitev dvoletne administrativne šole na Dolenjskem utemeljena iz gospodarskih, političnih in socialnih ozirov.

Zgolj potreba po sposobnih administrativnih kadrih v gospodarstvu in upravi je priredila Trgovinsko zbornico za okraj Novo mesto do predloga, ki ga je pretekli teden oddala Svetu za šolstvo pri OLO: da bi tako šolo ustanovili še letos v Novem mestu. Razvoj gospodarskih podjetij, ekspanzivnost, storilnost dela v ustanovah in upravnih, odborih ljudske oblasti in ostalih forumih terja vedno nujnejše strokovno izšolan kader, ki bo sposoben opravljati dela hitro, kvalitetno in strokovno. Medtem ko so absolutni nižji

srednjih šol za taka pisarniška dela neizučeni in brez prave podlage za strokovno znanje strojepisja, stenografije in podobne, pa absolutni Ekonomske srednje šole spet ne prihajajo v poštev za take službe, ker opravljajo v gospodarskih in upravnih službah delo srednje kvalificiranega kadra. Vrsto let pa bomo še nujno potrebovali predvsem sposobne administrativne uslužbence, kakršne bi našim podjetjem, ustanovam in uradom lahko dajala dvoletna administrativna šola.

Za ustanovitev take šole v Novem mestu govorijo tudi materiali pogoji: na razpolago so prostori za prvi razred nove strokovne šole (imel naj bi okrog 30 učencev in učenk), učila, strokovni predavatelji, tečaj in pogoji za ureditev strojeopisnice. Za prvo šolsko leto bi šola potrebovala 400 tisoč dinarjev izdatkov, ki bi so potrebe po sposobnih administrativnih uslužbencih čedalje večje, potem je ustanovitev dvoletne administrativne šole na Dolenjskem utemeljena iz gospodarskih, političnih in socialnih ozirov.

Zgolj potreba po sposobnih administrativnih kadrih v gospodarstvu in upravi je priredila Trgovinsko zbornico za okraj Novo mesto do predloga, ki ga je pretekli teden oddala Svetu za šolstvo pri OLO: da bi tako šolo ustanovili še letos v Novem mestu. Razvoj gospodarskih podjetij, ekspanzivnost, storilnost dela v ustanovah in upravnih, odborih ljudske oblasti in ostalih forumih terja vedno nujnejše strokovno izšolan kader, ki bo sposoben opravljati dela hitro, kvalitetno in strokovno. Medtem ko so absolutni nižji

NOVI OBČINSKI LJUDSKI ODBOR ČRNOMLJA. Na sliki sta tudi gosti: narodni heroj Jože Borštnar in podpredsednik OLO Novo mesto Viktor Zupančič. (V zadnji številki je bila pod naslovom pomotoma objavljena druga slika: Prvi letnik kmetijske šole v Gradcu.)

Vreme

ZA ČAS OD 1. DO 12. SEPT. Prevladovalo bo lepo vreme: v omejenem razdobju se pričakuje 8 do 9 suhih dni. Padavine se pričakujejo v roku med 1. in 2. IX. (le krajevno oz. kratkotrajne) nato med 7. in 8. IX. in zlasti okoli 12. IX., ko bo obenem močna ohladiitev.

Spomini na prvi partizanski bataljon v Beli vodi in Travniku

Bil je deževen dan, 20. oktobra 1941. V malo hribovsko vasico Belo vodo je ta dan prikorakala prvič kolona nepoznane vojske, katere pozdrav je bil: »Smrt fašizmu — svobodo narodni!« Kmalu so ljudje zvedeli, da so to slovenski partizani, zvedeli pa so iz njihovih ust tudi za cilje njihove borbe. Čeprav premočeni in izmučeni, so bili razigrani. Z navdušenjem so tolačili ljudem cilje borbe in kazali veliko borbenost ter prezir do fašističnega okupatorja. Ljudje so jih bili veseli in so jim postregli z vsem, kar so premogli. Se sedaj se dobro spominjam Dakija s kosmato kapo na glavi, kako je pri Krajčevih ljudem pripovedoval o akciji na Lož. Norca se je delal iz hrabrosti italijanskih oficirjev. V Ložu so namreč med borbo zajeli 7 vojakov in enega kapetana.

»Preden sem prišel do njega, je izstrelil vse naboje v zrak. Ujel sem ga in mu vzel pištolo, ki nam je jo kazala,« je povedal Dakij.

Ko so se odpočili, posušili ter okrepčali sem jih vodil na Debeli vrh v Petelinovo kočjo. Pohod je bil zelo zanimiv. Italijanski oficir je nosil gozdarske kotle, od katerih je bil precej zamazan. Na počitku v Gosinovem ovinku se je videlo pravo tovarštvost. Vsi so dobili cigarete, enako tudi Italijani. Ujeti italijanski vojak so se vedno pozdravljali svojega kapetana kot preji. Ko sem prišel z Debelega vrha, se je vrnila v vas kmalu za mano partizanska patrulja, obenem pa je prišla v vas tudi italijanska patrulja, ki je v velikem strahu vohala za partizani. Karabinjerji so nekje zvedeli, da so bili partizani v vasi, pa so šli poizvedovat za njimi. Partizani so mislili udariti po njih, pa so jih ženske zaprosile, naj ne napadejo v vasi, in partizani so jim ustrigli.

Partizanska skupina je šla v Andrejev skedenj, ponoči pa so prišli skrivaj v vas tudi Italijani in se potuhnilo po sosednjih skednjih. Zjutraj, ko se je zdanilo, je šel Andrejev Janez krmit živino in je obvestil partizane, da so Italijani samo v 20 metrov oddaljenem Brinarnem skednju. Partizani so na drugi strani skednja odtrgali desko in se zmuznili ven. Italijane so naše ženske po navodilu aktivistov usmerile v čisto nasprotno smer, kot so šli partizani, in sicer proti Travniku. Italijani so prišli v Travniku ponoči od dveh strani in se med seboj udarili, da je bilo kaj. Ranjenih je bilo več vojakov, neki karabinjer pa je vrgel puško na drva pred Tonkovo hišo. Ko se je zdanilo, so

Italijani zagledali puško. Obtožili so gospodarja, da je on streljal na Italijane. Zato so zažgali hišo, moške pa med pretepanjem odgnali v internacijo.

Iz taborišča v Debelem vrhu so šli partizani v Glazuto po hrano in tudi na agitacijo, toda neki zagrizeni Kočevarji so jih izdali Italijancem in povedali, kje približno je taborišče. Pod vodstvom Kočevarjev in celo enega Slovenca, so začeli Italijani splošno ofenzivo na Debeli vrh. Zadnjega oktobra zvečer je prišla v našo vas skupina partizanov po hrano; dobili so jo, čeprav so bili vašan zaradi italijanskega terorja zelo dobro preplašeni. Sneg je bil mebel do »asu, tako da so šli lahko samo na smučkah.

Tisti čas, ko so bili partizani v Beli vodi, so prišli Italijani iz Glazute čez Mrtaloz po sledi: na Debeli vrh, partizanska patrulja pa je šla za Italijani proti taborišču. Ponoči je kakih 20 minut pred taboriščem oboje italijanski oficir. Kmalu je partizanska patrulja dohitela Italijane, nakar je prišlo do spopada. Italijani so besno streljali in metali bombe, da je bil ves sneg na kraju spopada črn. V spopadu so padli trije partizani, ostali pa so se snegu umaknili v gozd. Mitraljezec je ostal brez streliva, dobrih 100 metrov stran od spopada. Drugdan se je vrnil na to mesto in dobil pri svojem padlem pomočniku torbico nabojev; vzel jih je in takoj odšel za Italijani. Kakih 400 metrov od taborišča so Italijani zgrešili pot in tako tisti partizani, ki so bili v taborišču, sploh niso vedeli, da je šla italijanska kolona mimo njih. Mitraljezec je obvestil komandanta Serčerja o položaju, nakar so izvidnice

pregledale, kje se bodo najlaže prebili iz italijanskega obročja.

Prvega novembra zgodaj zjutraj je italijanska kolona ubila Edvarda Kordiša iz Travnika, ko je šel k maši. Navsezgodaj so ta dan zasedli vas Belo vodo in napravili bunkerje po vasi. V Valentinovem skednju je to noč spal mlad partizan. Orožje in opremo je skrnil v skednju in Italijane preliščil, da ni partizan, nakar so ga, sicer dokaj neradi, izpustili. Dva ranjenca, ki sta bila ranjena pri napadu na Lož, sta se zdravila v Jabini. Prvega novembra okrog devetih dopoldne sta se odpravila po italijanski sledi proti taborišču Italijani so ju zapazili in začeli takoj streljati za njima. Enega so pobili do smrti s puškinimi kopiti. Popoldne so ujeli še dva partizana, eden je pisal menda Gnidice. Zapri so ju v Povletoz svinjak in pretepali s puškinimi kopiti vso noč.

Drugi dan so se Italijani umaknili iz vasi, misleč, da so sedaj uničili partizane, pa so se temeljito zmotili. Partizanske vojske ni bilo mogoče uničiti. Ta je rasla iz najboljših sinov našega naroda, krepila se je ob podpori zavednih ljudi, kot so bili in so še danes prebivalci v Travniku in Beli vodi, ter po vseh ostalih krajih naše domovine. Zrasla je v močno udarno pest slovenskega naroda in kmalu postala strah in trepet okupatorja in domaćih podreptnikov ter jih tudi pregnala z naše zemlje.

Karel Mikulčič

Zanimivosti

V Hirošimi na Japonskem so ob deseti obletnici, odkar je na to mesto padla prva atomska bomba, imeli slovesnost pred spomenikom 200.000 žrtev tega napada. Slavnosti se je udeležilo na desettisoče ljudi. Zupan mesta je v govoru zahteval, da se prepove atomske in vodikove bombe in dejal: »Upamo, da se kaj takega kot je bila hirošimska tragedija, ne bo več ponovilo. Med slavnostjo so spustili v zrak 500 golobov, ki so simbolizirali željo za mir.

Pravi letiški krožnik, izdelan po vseh zahtevah človeške domišljije, kažejo na britanski razstavi fantastičnih letiških aparatov. Ta britanski letiški krožnik leta po razstavišču, iz njega pa izstopata dva v »Marsova« preoblečena pilota.

Ledeno dobo napoveduje znanstvenik Jezard Eminiani iz Chicaga. Pravi, da je na podlagi raziskovanj ugotovil, da bo na svetu čez 10.000 let nastopila ledena doba. Po njegovem bodo tedaj velika mesta kot Chicago, Berlin in Moskva pod 300 metrov debelo ledeno ploščo.

Znana italijanska filmska igralka Ana Maria Moneta je prejela za neko svojo filmsko vlogo 90 milijonov lir, za pet milijonov lir draguljev, opremljeno sobo v Rimu, radio, televizijski aparat in mesec dni plačnega dopusta na morju. To je gotovo lepa plača, zato pa stotisoči italijanskih delavcev ne zaslužijo niti za bomo preživljanje.

OKROGLE žužemberške

»Micka, ti imaš pa res zvestega moža, ko imaš tako lepo vreme pri sušenju perila!«

»Ha-ha-ha!« se na ves glas zasmehje Micka in pravi: »Razdovedna sem, kakšno vreme bi imel moj mož, če bi imel žetlo!«

Rokov oče iz Plešivice gre do v Stično v semenj. Po opravljenem poslu se vsedejo v gostilno pri Feliks in si naroče izdatno kosilo. Posebno jim je všeč pražen krumpir, ki se sveti od zabele. Pa porabijo natakarcio:

»Primejvir deklina, posluš me no, al bi m' lahko predal kej tacgale krumpirja za seme?«

Zakaj so nekatera naša občinska podjetja tako »fino« uspevala, nam priča sledeča dogodbica:

V krajevni gostilni je pošlo vino. Upravnik napreže konja in hajdi v Novo mesto. Počasi cijaji in pricijaji na mesto, pohiti v vinski trgovino in že sklence kupčijo. Ko opravi svoj posel, gre, da bi pripravil za natakanje vina, pa presenečen opazi, da je sod pozobil doma.

Neka Žužemberčanka, mati petih sinov, rodi šestih in spet fanta. Ko to izve, je vsa prepadena in obupana, ker ji je mož pred odhodom v bolnišnico zabil, da ne sme brez punčke domov. Pa reče zdravniku: »Gospod dohtar, fanta ne smejm prnest domu. Lepu vas prosm, eno punčko mi dejte!«

Zmavkov Tone iz Zvirč je imel precej trgovske žilice in

»Mihec, ta teden si že petič kašnovan; kaj praviš k temu?«

»Vesel sem, da je že petič!«

Nekateri Višnjegorci so zelo ogorčeni in ljubosumni na Stičance, ker bo pri njih komunizacija. Pa nanese tako, da je v Stični zasedal pripravljajni odbor komunizacije, v Višnji gori pa je bila dekanjska konferenca.

Pa pravijo Višnjani: »Le naj imajo stiški vaščani tisto komunizacijo, mi Višnjani imamo pa mesto in dekanizacijo.«

Krka in njeni raki

Bilo je spomladi leta 1882, ko se je pojavila v reki Krki gobubonosa račja kuga in zavrela tak obseg, da so v kratkem času 1885, vsi raki poginili.

Krka, ki je redila dolga leta najplemenitejše rake jelševce, sloveče daleč po svetu, je od tistega časa opustošena in za rake mrtva. Isto škodo so utrpele skoraj vsi potoki, ki se izlivajo v Krko.

Po statističnih podatkih je ugotovljeno, da so iz same Krke izvozili letno najmanj 100.000 rakov, medtem ko je domača potrošnja prav gotovo dosegla še ne presegala gornje številke. Krške rake so prodajali za drage denarje, saj je ugotovljeno, da je znašal dohodek za prodajo rake letnih 20.000 goldinarjev, kar je bilo za takratne čase vsekar zelo velik dohodek.

Krške rake so povsod čislali zaradi njihove lepote, velikosti in posebne okusa ter so jim celo nadeli ime »krški solo-raki«, s čimer razumemo najplemenitejšo vrsto. Te rake so izvažali v glavna mesta sosednjih in tujih dežel. Znano je tudi, da ni bilo skoraj na nobenem dvorcu v Evropi gostije, kjer ne

bi bili na mizi tudi znameniti krški raki. Smelo lahko trdimo, da so krški raki sloveli daleč po svetu.

Vse to cvetočo trgovino pa je »račja kuga hipoma, tako rekoč brez noč uničila, s čimer je bil »račan« prebivalcem vasi ob Krki enak gospodarski udarec. Prebivalci teh vasi so se po večini okvarjali in preživljali z račjim odrom ter pletenjem košar za odpremljanje nalovljenih rakov v bližnje in daljne dežele.

Zaradi račje kuge je nastala navedenih vaših revščina in »raštvo«, kar je nekateri stavežni in razumnejši rakolovci in ribiči privredno do tega, da so pričeli resno razmišljati, kako bi opustošeno Krko zopet plemenili z raki. Obrnili so se na takratne lastnike in zakupilce krških revirjev, obenem pa udi na pristojne oblasti s prošnjo, da bi njim pomagali pri čimprejšanji obnovitvi Krke z raki. Skupno so se posvetovali naj čimprej, da se bodo raki »vredili« nazaj, ali pa bi jih prišli vlagati. Prvo bi trajalo precej dolgo, zato so se odločili za drugo, to je za vlaganje. Ze spomladi 1888 so pričeli loviti rake

v krškem porečju, to je v potokih, ki se iztekajo v reko Krko, katerih pa račja kuga ni dosegla. Nalovili so več tisoč »razvitih« in doraslih samcev in samcev ter jih nato v marcu in aprilu istega leta vlagali vzdolž reke Krke, počenši prazvru. Vse to delo so opravili v trdni veri, da je okužba Krke prenehala in da bo v doglednem času nastalo zopet blagostanje, da se bo nekaj cvetoča trgovina z raki zopet obnovila.

Upanje, da je okužba Krke minila, se je še posebej utrdilo, ko je Fichtenauov ribič Lavdon tlel 15. oktobra 1888 v Krki poleg gradu Struge (tam namreč »rake niso vlagali«) lepega, kakih 5 let starega jelševca.

Vendar se kljub temu njihov »raki« niso izpolnile, ter je ostala Krka za rake še naprej mrtva. Pred kakimi 45 leti sta takratna zakupnika ribiških revirjev Krke od jez pri Rumanj vasi do Mačkovega jez, po ločinah Dr. Karol Slanc in mr. Josip Bergman, započetle polno akcijo za oplemenitev Krke z raki. V ta namen so odločili plemenjake v potoku Petelice, nazvan tudi Rakovnik,

ki se izteka pri Pogancih v Težko vodo. Dovoljenje za odlov je dal takratni lastnik tega potoka, graščak Josip Langer. Izvršitev odlova je bila poverjena takratnim poklicnim ribičem Jakobu Stoparju iz Novega mesta in L. Lukšiču — vulgo Janežcu, iz Draske pri Novem mestu. Tema sta pomagala pokojnik Karel Suhi in Ciril Schweiger. Seveda udi mene ni manjkalo zraven. Takrat smo nalovili kakih 1000 kosov samice in okoli 500 samcev. Vse nalovljene rake smo nato razdelno vlagali v jekove pri Rumanji vasi, Vavt vasi, Volavčah, pri mestnem mlinu in v Strmem bregu v Novem mestu ter v jez pri Mačkovecu. Navodilo za vlaganje je dal pokojni profesor Franke, nestor slovenskih ribogojcev, ki je trdil, da so najboljša gojišča za rake ravno jezovi, kjer so raki zaščiteni pred požrešnimi žužkami, somi in vidrami.

Kasneje smo še nekatkrat vlagali manjše število rakov v jekove Krke, vendar je bil ves trud brezuspešen.

Ob veliki suši leta 1938 je bil uničen tudi najboljši potok za raki Petelice — Rakovnik. Takrat smo s pokojnikom Karlo Služjem in Jožetom Sušarščem nalovili in znosili v potok Težko vodo polne koše, to je na tisoče in tisoče velikih in malih

MLINAR BROLEC

podgorski šaljivec in ljudski pevec

MARKO IZ POGANCA

Eno pesem bom zapel od enega pijanca, prav z imenom ga povem: Marko iz Poganca.

Kdor bo tam v mestu žu, lahko ga bo vsak vidu, to je velik osu bil, k je svojo ženo spridu.

Zena zdaj bolna leži, rada bi spovednika, Marko pa še zmeraj spi, da prej bi zbudu bika.

Zena zdaj umrla je, svejt je zapustila, Marko pa še zmeraj spi, ko crkjena kobila.

Se ano mrho je kmu, se tisto je zapreju, otroke na vuz zmetla je, še sam se je ulegu.

Zdej ne vej, kam bi pognal, prot mest al prot Metliki, u važarji nič dnarca nej, na riti pa dve fliki.

Od kod je bil Brolec doma mi ni znano. Tudi drugih podatkov nisem mogel ugotoviti. Po neki Trdinovi beležki je bil menda mlinar v novomeškem mestnem mlinu. Ker so Brolec

Brulci še danes doma okoli Težke vode, je bil nemara tudi naš šaljivec od tam, torej podgorska korenina. Morda nam čas priinese kaj natančnejšega o njem. B-r.

Revščina v Italiji

Kot poročajo ameriški časopisi, je revščina v Italiji izredno velika. Pravi, da je življenjska raven milijonov Italijanov tako nizka, da o mnogi pomrli, če jih ne bi pri življenju ohranilo sonce in blaga klima.

Leta 1945 je bilo s statistiko ugotovljeno, da je 4.500.000 Italijanov, ki nikoli niso jedli mesa. Čeprav v Italiji pridelajo veliko vina, je nad 3 milijone takih, ki niso okusili niti kaplje vina. Za meso in vino nimajo denarja. Prav tako je v Italiji na milijone družin, ki ne vedo kaj je sladkor. Špageti so italijanska narodna jed, pa vendar je nad 3 milijone ljudi, ki si jih ne morejo privoščiti nikoli, za mnoge pa je to velik luksuz, ki si ga lahko privoščijo samo ob nedeljah.

Podatke o takem socialnem stanju je zbral posebni italijanski parlamentarni odbor. Poročilo tega odbora pravi, da 56 odstotkov Italijanov nima deževne plašče. Okoli 38 odstotkov jih je izrazilo željo, da bi radi vsaj eno celo obleko. V Italiji je trenutno 2 milijona brezposelnih, prav toliko pa je delno zaposlenih. V mestu Neapel ima le 29 odstotkov ljudi delo. V tem mestu je 19.000 brezdomcev, ki stanujejo v rovi, dupljah in podzemskih kanalih.

Ta velika beda ima tudi druge posledice. Število mladinskih

zločinov je izredno veliko. Fantje od 12 do 18 let napadajo ljudi in tudi morijo in ropajo, dekleta pa se udajajo prostitutici. Okoli 56 odstotkov Italijanov je nepismenih.

Krščansko demokratske vlade, ki so na oblasti v Italiji po drugi svetovni vojni, niso ničesar storile za izboljšanje težkega stanja ljudstva. Nasprotno pa ob podpori verske visoke gospode, ki seveda ni vseteta v gornjih številkah, italijanski vladajoči krogi vodijo ogorčeno borbo, da bi »rešili« ljudstvo pred komunistično nevarnostjo. Pod tako vladavino, je Italija še vedno dežela bajno bogatih veleposretnikov, nič manj bogate cerkvene gospode in plemičev ter krajne bede in zaostalosti.

Turistični dom na Travnji gori

Kočevski okraj ima mnogo lepih krajev, vendar jih pozna večina samo domačini. Novi turistični dom na Travnji gori bo bližnjim in daljnim turistom odprl pot v prelepe predale skrivnostnih travnogorskih gozdov. Lepa je ta gora, kako uro hoda od Sodražice ter uro in pol iz Loškega potoka. Simi predeli smrekovega in povsod prehodnega gozda so kakor nalašč za mir in počitek in nudijo brezplačno zdravje. V osrčju Travnje gore je bila že pred vojno znana turistična postojanka, tako imenovana Lenčova gostilna. Italijanskemu okupatorju je bila nevarna, zato so jo uničili in požgali. Na pobudo prijateljev turizma in naše lepše narave in Travnje gore se posebej, je bil osnovan poseben odbor za gradnjo turističnega doma na Travnji gori. Dela lepo napredujejo ter bo dom v surovem stanju letos dograjen. Naj omenimo, da bo v domu 70 ležišč v lepih sobah, tako da bo dom ustrejal tudi zahtevnejšim turistom. Sredstva za dograditev doma so v glavnem zagotovljena. Vso pohvalo za skrbno barve. Cvet ima 1 meter premiera, težak je pa 7 kilogramov.

Dvojčke ubijajo

V južnoafriški državi Transvaal živi plemo Vendov, ki se danes ubija dvojčke zaradi verskih predsodkov. Prepričani so, da dvojčki prinašajo nesrečo. Dvojčke ubije babieja iz očetove rodovine, ali pa očetova sestra. To je seveda uradno prepovedano, zato pa iz strahu pred kaznijo dvojčke počasi zastrupljajo.

Največji cvet na svetu

Ta cvet, ki mu res ni para, se imenuje Arnoldi in cvete v zgodovih Sumatre (Indonezija). Ko cvete, požene orjaški cvet škrlatne barve. Cvet ima 1 meter premiera, težak je pa 7 kilogramov.

MIRNA ima novo železniško postajo. V delu je tudi postaja v Mirni peč, le Trebnje še čaka...

V počastitev 10. obletnice osvoboditve in ustanovitve našega podjetja prirejamo v dneh od 6. do 11. septembra v naših prostorih Ljubljana, Prečna ulica 4

RAZSTAVO

zdravilnih zelišč in ostalih gozdnih sadežev. Vabimo uslužbence zadrug, nabiralce in ostalo občinstvo, da si ogledajo razstavo.

GOSAD

proizvodno in trgovsko podjetje LJUBLJANA Prečna ulica 4

